

BOSHLANG'ICH TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING AMALIY FAOLIYATIDA ESTETIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISH

Bazarov Sardor Normuminovich
Toshkent kimyo xalqaro universiteti kurs magistranti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada boshlang'ich texnologiya darslarida o'quvchilarning amaliy faoliyatida estetik madaniyatni shakllantirish usullari ko'rib chiqildi. Boshlang'ich maktabda allaqachon zamonaviy o'quvchining ma'naviy madaniyatini shakllantirish shoshilinch va malakali hal qilishni talab qiladigan eng muhim pedagogik muammolardan biridir. Shaxsning estetik madaniyati inson ma'naviy madaniyatining zaruriy tarkibiy qismidir.*

Kalit so'zlar: *"Texnologiya" ta'lim yo'nalishi, o'quvchilar, estetik tarbiya, amaliy faoliyat, estetik madaniyat.*

Аннотация. *В данной статье рассмотрено формирование эстетической культуры в практической деятельности учеников на начальных уроках технологии. Формирование духовной культуры современного школьника уже в начальной школе – одна из важнейших педагогических проблем, требующая неотложного и компетентного решения. Эстетическая культура личности – необходимая составляющая духовной культуры человека.*

Ключевые слова: *образовательная область «Технология», ученики, эстетическое воспитание, практическая деятельность, эстетическая культура.*

Abstract. *In this article, the formation of aesthetic culture in the practice of students at the initial technology lessons is considered. The formation of the spiritual culture of a modern student already in elementary school is one of the most important pedagogical problems that requires an urgent and competent solution. The aesthetic culture of the individual is a necessary component of the spiritual culture of a person.*

Keywords: *educational area "Technology", students, aesthetic education, practical activity, aesthetic culture.*

KIRISH

Umumta'lim maktabida estetik tarbiyani takomillashtirish zarurati shundan kelib chiqadiki, aynan shu maktab insoniyat madaniyatini o'zining rang-barangligi bilan ochib beradi, uning o'ziga xos munosabatini hayot va ish shakllantiradi, axloq va ma'naviyat asoslarini yaratadi, unga ijodiy munosabatni tarbiyalaydi.

Bunda hal qiluvchi o'rinni yangi pedagogik tafakkur, o'qituvchining yuksak darajada rivojlangan estetik ongi, uning pedagogik madaniyati egallaydi. Estetik tarbiyaning ta'lim maktabining pedagogik jarayonida tutgan o'rini tushunish zarurati maktabda san'at chegaralarini kengaytirish vaqti kelganligini ko'rsatadi: harakat qilish, qo'shiq aytish, rasm chizish, haykaltaroshlik san'atidan tortib, tafakkur, his qilish san'ati, yashash asosida amalga oshiriladi [1].

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Pedagogik jarayon estetik tarbiyaning barcha omillari va vositalarini yagona tizimda birlashtirish, yaxlitlik, murakkablik va uzluksizlik uchun boy potentsial imkoniyatlarni o'z ichiga oladi, chunki maktabdan boshqa hech qanday joyda "bugungi kunda har bir bolaga o'tkazish" uchun bunday uzoq vaqt yo'q, shuningdek "mahalliy xalqning yuksak ma'naviy madaniyati merosi va uni butun insoniyat madaniyatining vositachisiga aylantiradi", deb ta'kidlaydi B.M. Nemenskiy [2].

Estetik tarbiyaning global maqsadi insonning voqelikka ijodiy munosabatini shakllantirishdir, chunki estetikaning mohiyati estetik hodisalarni idrok etishda ijodkorlik va birgalikda ijod qilishdadir. Aniqroq vazifalar ichida eng muhimlaridan biri estetik ehtiyojni shakllantirish bo'lib, uni go'zallik qonuniyatlari bo'yicha insonning go'zallik va faoliyatga bo'lgan ehtiyoji deb ta'riflash mumkin. Ikki muhim komponentga e'tibor qaratish lozim: estetik ehtiyojning kengligi, ya'ni shaxsning voqelik hodisalarining mumkin bo'lgan eng katta doirasiga estetik munosabatda bo'lish qobiliyati va estetik ehtiyojning sifati. mehnat tarbiyasi darslarida badiiy did va ideal darajasida. Shaxs kamolotida estetik tarbiyaning ahamiyati juda katta. Mehnat tarbiyasi orqali estetik tarbiya faqat integral tizim tamoyillarini amalga oshirishning quyi tizimidir. Biz o'z ishimizda texnologiya darslarida estetik tarbiyaning pedagogik shartlarini ko'rib chiqamiz.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

"Texnologiya" ta'lim yo'nalishi umumiy o'rta ta'limning majburiy tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilarga zarur texnik va texnologik tushunchalar, bilim va ko'nikmalarni beradi, ularsiz shaxsni har tomonlama rivojlantirish, uni ijtimoiylashtirish, eng yaxshi an'analarni saqlash va tiklash, xalq madaniyati, mamlakatning ekologik va hissiy taraqqiyoti mumkin emas. Talabalarda umumiy, texnologik va mehnat madaniyatini shakllantirish, ular tomonidan bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishga texnik va texnologik tushunchalar va maxsus mashqlar, ijodiy loyihalar, jumladan, transformatsion faoliyatning asosiy bosqichlarini o'zlashtirish jarayonida erishiladi. "Texnologiya" darslari o'quvchilarning har tomonlama barkamol rivojlanishiga, ularning fan asoslari bo'yicha bilim va ko'nikmalarini, birinchi navbatda, aniq mahsulotlar ishlab chiqarish jarayonida amalda qo'llashiga ko'maklashishga

qaratilgan. O'quvchilarda texnologik va texnikaviy madaniyat, iqtisodiy savodxonlik, estetik did, ekologik e'tiqod, mehnatsevarlik va mas'uliyat haqidagi tasavvurlarni shakllantirish, texnika, texnologiya va san'at va hunarmandchilik sohasidagi ilg'or mamlakatimiz yutuqlarini o'rganish asosida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, o'z bilimlarini targ'ib etish zarur.

Texnologiya darslari boshlang'ich sinf o'quvchilarida san'atga va olamga estetik munosabatni shakllantirish uchun qulay zamin yaratadi. Go'zallik va foydalilik uyg'unlashgan, bola shaxsining hissiy va intellektual sohalari bevosita amaliy faoliyatda rivojlanadigan dars shaxsning ma'naviy, xususan, estetik rivojlanishi muammolarini hal qilishga ko'proq yordam beradi. Texnologiya darslarida kichik yoshdagi o'quvchining estetik madaniyatining barcha tarkibiy qismlari shakllanadi. Estetik madaniyatni shakllantirish jarayoni - bu o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladigan va u tomonidan bolalar bilan birgalikda tashkil etilgan estetik faoliyatga, shu jumladan, bolaga estetik ta'sir ko'rsatishning maqsadli pedagogik jarayoni. Boshlang'ich maktab ta'limining oxiriga kelib, estetik madaniyat estetik idrok, estetik tuyg'u, estetik bilim, estetik harakatlarni o'z ichiga oladi. San'atga va atrofimizdagi olamga estetik munosabatni shakllantirishning samarali vositalaridan biri bu "estetik signallar" dan foydalanishdir. "Estetik signal" o'qituvchi kichik o'quvchining estetik madaniyatini muvaffaqiyatli shakllantirish uchun foydalanadigan ma'lum impulslarni anglatadi. Boshlang'ich texnologiya darslarida o'quvchilarning amaliy faoliyatida estetik madaniyatni shakllantirish uchun "Kichik usta" umumiy madaniy yo'nalishining darsdan tashqari mashg'ulotlarida quyidagi estetik impuls signallari guruhlari qo'llaniladi - og'zaki va vizual tarzda [4].

✓ Og'zaki "estetik signallar": Signal-xabarlar o'qituvchining darsda o'quvchilarga taklif qiladigan estetik ma'lumotlar bo'lib, uning maqsadi o'quvchi ongiga ta'sir etish, shaxsning estetik madaniyatini shakllantirishga olib keladi. Ushbu xabar uchun o'qituvchining hikoyalari, o'quvchilar bilan suhbatlari aniq, sodda va qiziqarli bo'lishi kerak. Ularga o'yin va ertak elementlarini kiritish kerak. Bunday ma'lumotlar bolalarga ularning oldingi bilimlari va tajribasini hisobga olgan holda berilishi va rang-baranglik elementlariga ega bo'lishi kerak. Bunday turtkiga misol sifatida o'qituvchining bolalarni ish joyini estetik jihatdan tashkil etishga undashi mumkin: "Bizga yoqimli va qulay ishlashimiz, hunarmandchilik chiroyli bo'lib chiqishi uchun barcha materiallar va asboblarni stolda chiroyli va to'g'ri tartibga solish kerak va hokazo.

✓ Eslatma signallari: Sinfda ko'pincha bolalarning mavjud bilimlari, ko'nikmalari va qobiliyatlariga murojaat qilish kerak. Dars boshida ushbu eslatuvchi iboralar bolalarning bilimlarini (tashkiliy xarakterga ega): ular ilgari o'rganilgan

nazariy va amaliy materiallar, bolalar tomonidan olingan hayotiy tajriba, ish joyining estetikasi haqida ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin. Mustaqil amaliy faoliyat vaqtida eslatuvchi impulslar hissiy-emotsional xususiyatga ega bo'lib, bolaning bajarilgan harakatlarga estetik munosabatida iz qoldiradi, bu ularni estetik jihatdan qimmatli qiladi, bolaning dunyoqarashiga ta'sir qiladi. Shunday qilib, masalan, "O'zbek milliy libosi" (4-sinf) matosidan aplikatsiya qilishda shablonlar to'g'ri bo'lishi kerak, o'qituvchi bolalarga hunarmandchilik nafis va go'zal bo'lishi, mo'ljallangan badiiy tasvirni aks ettirishi kerakligini, matoning belgilariga muvofiq belgilanishini eslatadi. Muhimi, darsni yakunlashda o'qituvchi tomonidan ishlatiladigan eslatmalar. Ular reflektiv va shakllantiruvchi xususiyatga ega bo'lib, estetik mulohazani faollashtiradi, bu estetik idrok, estetik did, estetik munosabat kabi shaxs estetik madaniyatining asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, estetik idealni shakllantirish uchun asosdir [3].

✓ Rag'batlantirish signallari: Impuls-rag'batlantirishning asosiy turi - bu bolalarning estetik faolligini oshirishga, estetik tajribani shakllantirishga, yosh o'quvchilardan estetik fikrlash va tasavvurni rivojlantirishga, estetik qiziqishlarning paydo bo'lishi va rivojlanishiga qaratilgan o'qituvchining savollari tahlil qilinadi. Misol uchun, o'quvchini to'g'ri rang sxemasini tanlashga olib keladigan savol bolalarning to'g'ri rang kombinatsiyasi haqidagi bilimlarini faollashtiradi. Bunday savol ma'lum estetik ma'lumot yoki yo'nalishni o'z ichiga olganligi sababli, u bolalarni estetik faoliyatga undaydi, go'zallik tuyg'usini faollashtiradi. Rag'batlantiruvchi signallar - bu qandaydir estetik harakatni amalga oshirish taklifi bo'lib, bolani birgalikda yaratishga undaydi: "Keling, o'zimizni dizaynerlar sifatida tasavvur qilaylik ...", "Keling, orzu qilaylik va buni shunday qilishga harakat qilaylik ..." [5].

Vizual estetik signallar. Bularga vizual tarzda idrok etiladigan signallar kiradi: san'at va hunarmandchilik asarlari ko'rgazmalari, sxemalar, texnologik xaritalar, mahsulot namunalari, shablonlar, qo'g'irchoqlar, ko'rgazmali didaktik materiallar.

- Sxemalar, shablonlar aniq, batafsil, estetik bo'lishi kerak. Sxematik tarzda bajarilgan elementlardan ko'ra badiiy, silliq rangli chiziqlardan foydalanish chuqur idrok etishga yordam beradi va bolalar tushunishi uchun eng qulaydir.

- O'qituvchi sinfga olib kelgan mahsulot namunalari. Avvalo, ular bolalar uchun tushunarli bo'lishi kerak. Buning uchun ularni oz sonli qismlardan qilish tavsiya etiladi; hunarmandchilik ishlab chiqarilgan material taniqli, shakllar to'g'ri, mutanosib. Namuna o'lchami bolalar mahsulotining o'lchamiga mos kelishi kerak, kattaroq bo'lgan boshqa namunaga ega bo'lish juda yaxshi - ko'rgazmali. Namuna bolani o'ziga jalb qilishi, uni xursand qilishi, qiziqish uyg'otishi, bolada badiiy va mehnat faoliyatiga qo'shilish istagini uyg'otishi kerak.

- Qo'shimcha materiallar (lentalar, payetlar, boncuklar, payetlar, tugmalar, boncuklar, plastik ko'zlar, kichik qobiqlar va boshqalar) bolalar osongina ko'rib chiqishi va ularga tegishi uchun ko'rgazma qutilarida taqdim etilishi kerak. Bunday materiallarning go'zalligi, yorqinligi, yorqinligi, rang-barangligi va yaqinligi bolalarda ular bilan ishlashga, shakli va rangini hayolga solishga katta ishtiyoq uyg'otadi.

- Dekorativ-amaliy san'atning turli turlari texnikasida yasalgan asarlar ko'rgazmalari, xalq amaliy san'ati an'analari bilan tanishtirish. O'qituvchi sinfda bunday mahsulotlar ko'rgazmalarini tashkil etib, bolalarni xalq amaliy san'ati va an'analari bilan tanishtiribgina qolmay, kichik yoshdagi o'quvchilarning estetik madaniyatini shakllantirishga ham zamin yaratadi. Xalq amaliy san'ati namunalari bolalarda jonli emotsional munosabat, chinakam qiziqish uyg'otadi, shuning uchun bunday estetik signallar estetik tuyg'ularning paydo bo'lishiga yordam beradi. Ular ushbu mahsulotlar bilan qayta-qayta muloqot qilish istagini keltirib chiqaradi - ularni tekshirish, qo'llar bilan teginish, ular bilan o'ynash. Bolalar o'qituvchi tomonidan ko'rsatilgan ko'rkazmalarni, bo'yalgan yog'och idishlarni, qutilarni, naqshli sochiqlarni uzoq vaqt eslab qolishadi va ko'pincha ularni ko'rgazmaga qaytarishni so'rashadi. Binobarin, ko'rgazma buyumlari estetik ehtiyoj va motivlarning shakllanishiga hissa qo'shadigan shunday impulslarni o'z ichiga oladi ("Men xuddi shu hunarmandchilikni yasashni xohlayman, chunki u chiroyli, yorqin; men u bilan o'ynay olaman; men uni onamga, buvimga bermoqchiman" ularni rozi qilish" va hokazo.). Badiiy-estetik qoidalar va qonuniyatlarga rioya qilgan holda tayyorlangan bunday mahsulotlar estetik did, estetik munosabatni shakllantirishga yordam beradi va shuning uchun estetik ideal asoslarini shakllantirishga yordam beradi. Yuqorida aytilganlarga asoslanib, kichik yoshdagi o'quvchilarning badiiy an'analarni emotsional idrok etish jarayonini quyidagi sxema bilan ifodalash mumkin: idrok → his-tuyg'u → tajriba → his → zavq → mulohaza → motiv → faoliyat → ehtiyoj.

XULOSA

Bugungi kunda o'quvchilarni estetik tarbiyalashga katta e'tibor berilmoqda. Ko'p jihatdan, bu umumiy ta'lim uchun yangi davlat ta'lim standartlarini joriy etish bilan bog'liq. O'qituvchi bolalarga bilim olib keladi, lekin agar ularda rivojlangan his-tuyg'ular bo'lmasa, ular qanday empatiya qilishni bilmasalar, bu bilim ularga atrofdagi dunyoning go'zalligi nafaqat o'zlari uchun, balki boshqalar uchun ham manfaatli yashash, hayotning go'zalligi haqida to'liq tasavvurni bermaydi. Va eng muhimi, maktab o'quvchilarining o'zlari ongsiz ravishda emas, balki go'zallikka ishonish, uni hayotning barcha jabhalariga: uyda, oilada, yaqinlari bilan munosabatlarda, o'z ishlarida olib borish istagi bilan go'zallik yaratuvchisi bo'lishlari kerak.

Tadqiqot jarayonida biz boshlang'ich texnologiya darslarida o'quvchilarning amaliy faoliyatida estetik madaniyatni shakllantirish jarayonini tahlil qildik, o'quvchilarni estetik tarbiyalashning pedagogik shartlarini aniqladik:

- estetik tarbiya vazifalarini ta'lim jarayonining umumiy maqsadining tarkibiy qismi sifatida aniq ifodalashni nazarda tutuvchi estetik tarbiya tizimi;
- kelajakdagi muvaffaqiyatli professional, estetik jihatdan ahamiyatli faoliyat uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni tanlash;
- o'quvchilarning estetik tarbiyasi uchun estetik ongini va haqiqiy pedagogik faoliyatni takomillashtirishga qaratilgan ta'lim shakllari va usullarini tanlash;
- o'quvchilarning estetik madaniyatini rivojlantirish darajasini nazorat qilish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ernazarova M. S., & Ismoilova M. E. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarini aqliy faoliyat usullariga o'rgatish texnologiyasi. *Science and Education*, 2 (6), 477-483.
2. Неменский Б.М. Педагогика искусства. Изд-е 2. – М.: МИР, 2019.
3. Temirova M.N. Zamonaviy ijtimoiy-madaniy sharoitda maktab texnologiya darslari. Qozon: PetroPress, 2022.
4. Komilov T.A. Shaxsning estetik madaniyati // *San'at va ta'lim*. 2022. № 1.
5. Сидоров О.В., Козуб Л.В. и другие. Модель подготовки учителя технологии и ее роль в формировании естественно-научных, общетехнических и технологических знаний, умений и навыков // *Инновации и инвестиции*. 2021. № 4.